

ŠEŠI PASIVAIKŠČIOJIMAI SU KARINA MARTUS, ARBA Akmenu istorijos

Juvelyrė **Karina Martus**. *Fine jewellery* – tikra, tradicinė juvelyrė. Taip parašyta pasviru šriftu ant lentelės buržuazinio namo vestibulyje. Čia nurodyta, kuriame aukšte ir kuriame kambaryje galima ją rasti. Jos biuras ir dirbtuvės yra pačiame Londono centre. Širdyje. Pikadilio aikštėje (*Piccadilly Circus*).

DAIVA BUDRIENĖ

Pirmasis pasivaikščiojimas. „Waterstones“ – šeši aukštai istorijų

Man kartais atrodo, kad jos akys liūdnos. Ir kad jos tarsi diktuoja toną žvilgsniui, o šis yra užjaučiantis, suprantantis, skatinantis ir draugiškas. Kartais tose akyse slepiasi kažki koks žodžiais garsiai neįvardijamas ilgesys. Jos – kaip safyrai, šie, tiesa, gal kiek sodresnės spalvos. Beje, safyrai – patys mėgstamiausi jos akmenys. Karina tikriausiai nesutiktų su tokiu apibūdinimu. Tačiau nesiginčytų. Įgimtas arba čia, Londone, igytas mandagumas? Reikės paklausti. Tas supermandagumas bendraujant. Tiesą sakant, man jis patinka.

Einame Pikadilio (*Piccadilly*) gatve į didžiausią Londone šešių aukštų knygyną „Waterstones“. Aš dar esu naujokė šitame pasaulio šurmulyje, šitoje pasaulio sostinėje, o Karina čia – jau 28-eri metai. Kiek širdžių ir karštų galvų svajojų užkariauti Londoną? Kai kas ir užkariavo. Kiti prisitaikė. Treti savęs ieško iki šiol. Ketvirtieji gal nė nerai. Karina sėdi savo rogėse. Ji mano, kad pasaulis, visata ar likimas visada atveda tave į tą vietą, kurioje ir turi būti. Gal ir svajoti apie garsiausių teatrų scenas, lėktuvų piloto kėdę, žmonijos gelbėtojo sostą, žvaigždžių kolekcininko etatą, gal, tačiau esi ten, kur turi būti. Ant moters, kuri varto interjero dizaino knygą ketvirtame aukšte, rankos žiba masyvus žiedas. Jis atrodo prabangus, ir man įdomu, ką Karina gali pasakyti apie šį papuošalą?

Karina nužvelgia moterį, mes paeiname į šalį, ir mano pašnekovė juokiasi: „Vos pamačiusi savo klientą galiu pasakyti, kokį ju-“

Nuotraukos – Cianluca De Girolamo nuotraukos ir iš asmeninio archyvo.

velyrikos dirbinį užsisakys. Savo drabužiais, plaukų kirpimo stiliumi, papuošalais ir elgesiu žmogus transliuoja informaciją apie save. Domiuosi psichologija, todėl turiu nusistačiusi klientų archetipus. Štai ateina tokia moteris užsisakyti papuošalo, ir aš jau žinau, net kokį akmenį ji pasirinks. Draugiški, dosnūs, lengvai bendraujantys, linksmi žmonės žiūrės į didelius papuošalus. Tie, kurie vertina antikvarinius daiktus ir *art nouveau* stilių, užsisakys žiedą su emeraldo akmeniu, tai reiškia, kad stačiakampė žiedo akis bus nukirstais kampais, tokia lyg senovinis veidrodis, kurio kiekviena briauna *facetuota*, arba dekoratyviai nupjauta padarant nuožulą. Žmonės, mėgstantys žygiuoti per gyvenimą kartu su maža, būtinai norės „Cartier“ ar „Tiffany“ stiliaus juvelyrikos, gerai atpažįstamos, jiems neįsiūlysi originalaus darbo. Natūralaus gyvenimo būdo propaguotojai prašys sukurti papuošalą iš gintaro, kriauklės ar su neįprastos formos pačių atrastu akmenuku. Tokie žmonės net spalvas mėgsta žemės – rudą, smėlio, vandenyno melsvą... Klasikinės elegancijos atstovai dievina tradicinius juvelyrikos dirbinius, mažučius deimantus, perliuką ant plonos lyg plaukas grandinėlės, – jiems yra svarbu nekristi į akis. Klientai, kurių drabužiai, batai aksesuarai ir rankinės suderinti tarpusavyje, rinksis komplektus: auskarus ir pakabutį arba žiedą. Mėnininkai norės ne žiedo ar apyrankės – papuošalo, turinčio gi-

Vos pamačiusi klientą Karina Martus gali pasakyti, kokį juvelyrikos dirbinį jis užsisakys.

sidabras. Šie metalai yra atsparūs korozijai ir oksidacijai drėgname ore. Ir patvarūs. Nelūžinėja. Juos sunku ir brangu išgauti. Į tokius dedami tik brangakmeniai – deimantai, rubinai, safyrai, smaragdai. Tokie papuošalai gali keliauti iš šeimos į šeimą. Jie vienetiniai ir vertingi. Ir dovanojami ypatingomis progomis, – sako Karina. – Ar žinai, kad ir auksas gali būti įvairių spalvų? Tarkim, baltas – žmogaus pagamintas, į jį pridėta 10 proc. nikelio, 10 proc. paladžio, 5 proc. cinko. Anglijoje nikelį dėti draudžiama, nes jis gali sukelti alergiją. Dažniausiai dedamas paladis, todėl baltas auksas yra toks brangus. O 18-os karatų geltoname auk-

lią mintį ir tarsi iš tolo sakančio, kad atlape yra ne sagė, o meno kūrinys.“

Antrasis pasivaikščiojimas. Karalienės parduotuvė

Einame į karalienės parduotuvę. Ant jos užrašyta „Fortnum & Mason“, ir kiekvienas Londone gyvenantis žino, kad šioje parduotuvėje iki šiol perkamas maistas karalienei. Ši parduotuvė yra keli žingsniai nuo Bakingamo rūmų (*Buckingham Palace*), todėl net ir rankose atnešti tai, ko Jos Didenybė staiga užsimano, nesunku. Bet tai tik mano fantazijos žaidimai manyti, kad karalienei arbatos ar šokolado patarnautojai atneša iš karto... Šita parduotuvė yra prabangi. Ir brangi.

„Auksas, rodys, platina, paladis ir sidabras. Šie metalai yra atsparūs korozijai ir oksidacijai drėgname ore. Ir patvarūs. Nelūžinėja. Juos sunku ir brangu išgauti. Į tokius dedami tik brangakmeniai – deimantai, rubinai, safyrai, smaragdai. Tokie papuošalai gali keliauti iš šeimos į šeimą. Jie vienetiniai ir vertingi. Ir dovanojami ypatingomis progomis, – sako Karina. – Ar žinai, kad ir auksas gali būti įvairių spalvų? Tarkim, baltas – žmogaus pagamintas, į jį pridėta 10 proc. nikelio, 10 proc. paladžio, 5 proc. cinko. Anglijoje nikelį dėti draudžiama, nes jis gali sukelti alergiją. Dažniausiai dedamas paladis, todėl baltas auksas yra toks brangus. O 18-os karatų geltoname auk-

se aukso yra daugiausiai – 75 proc. Po 12,5 proc. vario ir sidabro. Norite tamsesnio aukso? Tada į jį dedama 15 proc. vario. Kaip gaunamas raudonas auksas? Jame – 25 proc. vario. Rožiniame aukse yra 22,5 proc. vario ir 5 proc. sidabro. Man patinka ir žalias auksas, jame šalia vario ir sidabro yra 4 proc. kadmio. Platina gryniausia. Na, o juodas gaunamas padengus auksą skystu juodoju rodžiu.

Gražiems papuošalams pagaminti reikia nepaprastų įrengimų. Juvelyrika brangi ne tik dėl to, kad brangūs metalai ir akmenys. Kainuoja instrumentai, žinios, patirtis ir igūdžiai. Kuo unikalessnis kūrinys – tuo daugiau sunkauso, preciziško rankų darbo. Kiekviena skylutė išpjaustoma rankomis pjūkliuku, ir tai rodo darbo meistriškumą. Ir vienoje segėje tokių skylių, į kurias bus statomi akmenys, – šimtai. Dabar kuriu rožę, išpjoviau 346 skylutes. Vadinas, tiek skirtingų akmenų bus išodinta. Kuo juvelyrika skiriasi nuo bižuterijos? Bižuterija pagaminta iš žalvario, vario ir tik dengiama sidabru, rodžiu ar auksu, akmenys netikri. Ji taip ir vadina-si – dengta (*gold vermeil*). Pamatę bižuterijos apraše žodį „gold“ žmonės mano, kad jiems tiesiog pasisekė pigiai nupirkti tikro aukso dirbinį. Jie net neįtaria, kad gaminy-nys nusitrins, praras spalvą. Kai kurie papuošalai tiesiog yra aukštesnės klasės bižuterija, tačiau jie nėra vertingi, ir nemanau, kad senelė juos perduos savo anūkei. Dažnas yra alergiškas tokiai bižuterijai – ima žaliuoti, pūliuoti ausys, kaklas ar pirštai. Brangus metalas yra grynas. Bižuterija – vienkartinė, sulūžusios neįmanoma pataisyti. O juvelyrika keliauja iš kartos į kartą ir yra šeimos vertybė. Mano manymu, bižuterija yra pinigų išmetimas“, – sako Karina.

Trečiasis pasivaikščiojimas. Skersgatviai ir akligatviai

Mes tiesiog braidome mažomis gatvelėmis ir skersgatviais. Kiekviena didžioji Londono centro gatvė yra kaip upė, turi intakų – skersgatvėlių, akligatvių... Jie atsiranda iš už kampo, kaip kokioje teatro scenoje – patrauki užuolaidą ir randi jauką kiemą, kavinę, parduotuvę ten, kur visai nesitikėjai rasti. Visos Londono centro gatvės slepia mažas, slaptas gatveles. Nežinai, kur pasukti, ir niekada neatrasi. Karina sako, kad mėgstamiausi akmenys priklauso nuo nuotaikos. Kiekviena spalva gali nurodyti, kokios energijos tau trūksta. „Mėgstu rubiną, opalą. Juodasis opalas, arba meksikietiškas ugnies opalas, yra nuostabios spalvos. Patinka berilai – mėlyni ir geltoni. Dabar esu susižavėjusi mėtiniais ir *paraiba* turmaliniais, jų spalva yra nepakartojama. O mano favoritas – mėlynasis safyras, jis suteikia man sielos ramybę. Manoma, kad šis brangakmenis turi gydomųjų galių. Dar jis yra išminties akmuo, padeda atitolinti depresiją ir blogas mintis. Jei domitės čakromis, safyras atitinka trečiosios akies vibracijas. Jo iškasama Australijoje, Madagaskare, Šri Lankoje, Kinijoje, Amerikoje. Safyras yra labai kietas, už jį kietesnis tik deimantas. Ir rubinai yra tos pačios šeimos.

Šie, atvirkščiai, suteikia energijos. Esu gavusi gana skausmingą su safyrų ir rubinų pirkimu susijusią pamoką, ji man labai brangiai kainavo. Buvau juvelyrikos parodoje Šveicarijoje, Bazelyje, planavau pirkti akmenį, nes turėjau užsakymą padaryti žiedą su rubinu. Jau visai vakare vienoje tos parodos salėje pamačiau dieviškai spindintį rubiną, žaižaruojantį ir viliojantį kaip laužas. Jis buvo apšviestas daugybės lempų. Net aiktėčiau, koks sodrus, išskirtinis atrodė. Taip džiaugiausi jį radusi. Nusipirkau net nesiderėjusi. Vakare apžiūrėjau jį dar kartą, mano kambario šviesoje jis taip pat spinduliavo. Kitą rytą, užsimanę dar kartą pasidžiaugti pirkiniu, atsidariau dėžutę. Pamaniau, kad mane ištiks stabas. Akmuo visiškai nespindėjo, atrodė kaip plastmasinis, kaip miręs. Jis ir buvo miręs, nes spindėjo tik halogenų šviesoje. Pardavėjas mane tiesiog apgavo. Taigi išmokau pamoką – rubinus reikia pirkti ryte, o parduoti vakare. O safyrus – atvirkščiai. Safyrų kaina priklauso nuo išpjaustymo ir spalvos. Brangiausia forma – emeraldo, nes jai išgauti reikia daug žaliavos.

Kai prieš keliolika metų akmenų pardavėjas man atnešė žalsvai mėlyną safyrą, nebuvau tokio mačiusi. Jis mane užvaldė iš karto. Susitarėme, kad pagalvosiu per naktį, ir jei tas akmuo neduos man miegoti, nupirksiu. Tas safyras stovėjo akyse, mane traukė kažkokia magiška jėga. Kitą dieną jį nusipirkau. Kai kūriau žiedą, jo dizainas tiesiog liejosi popieriuje, mano emocijos kilo kaip bangos. Pavadinau lotyniškai – *Magnus Opto* (bėgalinis noras). Tą akmenį ir dabar vadinu *Magnus Opus*. Tai reiškia – nuostabus meno kūrinys, nes gamta tobulai padirbėjo jį kurdama.“

Ketvirtasis pasivaikščiojimas. „Somerset House“

Šiandien mes susitikime Londono kūrybos ir meno centre „Somerset House“. Tai viena gražiausių vietų Londono centre. Čia savo dirbtuves įkūrė daug garsių ir pradedančių kūrėjų. Čia kunkuliuoja naujos idėjos ir jauni verslai. Italo fotomenininko Gianlucos De Girolamo studija taip pat yra šiuose rūmuose. Jis fotografuoja visus Karinos darbus. Metaliniai foteliai kieme primena Liuksemburgo sodus Paryžiuje. Atsidrebiu viename jų, ant kito susikeliu kojas. Ne aš viena taip. Šiandien Karina fotografuoja žiedą su drakonu. „Mano darbai yra vienetiniai, sukurti tam tikram asmeniui. Kartais klientai nori likti inkognito, todėl negaliu net įdėti kūrinio į savo puslapį. Jau pirmą kartą susitikusi su klientu, kalbuosi apie spalvas, formas, klausiu, kodėl jis nori tokio ar kitokio akmens? Stengiuosi ištyrinėti asmenybę visapusiškai. Kūrybinis procesas atima labai daug jėgų, kartais net nemiegu naktimis, daug galvoju ir kurį laiką gyvenu tik tuo papuošalu. Neatsiliepiu telefonu, būnu su savimi, ieškau įkvėpimo muziejuose, meno knygose. Kai kūriau žiedą su drakonu, rinkau informaciją, kokie drakonai yra, kuo skiriasi iš pasakos nuo kiniško, japoniško, kaip skiriasi anatomiškai. Dizaino, pavidalo kūrimas yra ilgas procesas. O eidama pristatyti papuošalo jaudinuosi, jaučiuosi kaip aktorė, kuri dabar turi suvaidinti tam tikrą epizodą nuoširdžiai ir įtikinamai. Pasipuošiu, pasikvepinu, pasitempiu, juk pristatysiu savo kūdikį. Juvelyrė esu jau trisdešimt treji metai, tačiau jaudinuosi kiekvieną kartą. Man labai svarbu, ar patiks, ar papuošalas bus mėgstamas. Su kai kuriais labai gaila skirtis, man jie yra itin brangūs, tarsi mano pačios dalis. Prieš atiduodama klientui išsitraukiu, apžiūriu, tarsi užkoduojau geras mintis ir palinkėjimus tam, kuris nešios. Išleidžiu, kaip savo vaiką ištekinu. Žmonės pajunta, ką įdedu, atsiunčia man nuotraukų. Man malonu skaityti, kaip gerai jie jaučiasi nešiodami tuos papuošalus.“

Penktasis pasivaikščiojimas. Sent Džeimso parkas (*St. James's Park*)

Sent Džeimso parke fotografuojamės prie milžiniškų skulptūrų – juokingų kiškių ir kiškielių kiek pažaliavusiais šonais, bet labai išpuodingų. Pats karštymetis, todėl po aukštais ir užsmingais medžiais tik ir gali atgauti kvapą. Londone gausu tokių žalių salų, kuriose, atrodo, net nesigirdi miesto kalbėjimo. Kaip tik prie tų zuičių mes prisimename vaikystę ir pasirinkimus. Beje, Karinos tėtis – vienas garsiausių Klaipėdos juvelyrų Grigorijus Martus, todėl man nekeista, kad ji pasuko tuo keliu. Sūnus Normanas taip pat tęsia giminės tradiciją – kuria juvelyrinių dirbinių dizainą. „Tačiau

Nuotraukos – Gianluca De Girolamo nuotraukos ir iš asmeninio archyvo.

ne viskas taip paprasta, – sako Karina. – Mokiausi Klaipėdos konservatorijoje ir gal būčiau buvusi gera choreografė. Po kojos traumos susipykau su dėstytoja, kuri iš didelės meilės man norėjo išspausti kuo daugiau, nes tikrai turėjau duomenų šokti, – taip sakė mano dėstytoja. Grįžusi į namus pareiškiau, kad daugiau nešoksiu niekada. Tėvai susirūpino, bet nespaudė. Tada tėtis pamažu pradėjo regzti tinklus. Ir aš pakliuvau į juos. Nuo pat mažens buvau uždara, mažakalbė, daug piešiau, mėgdavau ką nors daryti rankomis, bet nedrįsdavau parodyti kitiems. Dauguma mano draugų nežinojo, kad turiu kūrybos gyslelę. Nuolat įsivaizduodavau, kad esu aktorė, repetuodavau, matyt, savo ateities vaidmenis prieš veidrodį. Tėvams šeštadieniais kepdavau pyragus, mėgdavau, norėdavau sukurti ką nors, kas patiktų kitiems. Mėgau šilką, gražius, meniškus dalykus, pajusdavau juos, atpažindavau. Ir jau tada žinojau, kad turiu dirbti, dirbti, dirbti. Dar ir dar, kad rasčiau savo veiklos formą, kad bent kažkas mano gyvenime būtų tobula. Buvau paslaptinga, stebėdavau žmones. Vaikystėje mėgdavau dingti sniege. Atsigulti ir žiūrėti į dangų. Vaikščioti iki vėlyvo vakaro. Įkrisdavau į sniegą ir ganydavau debesis. Man būdavo labai gera būti su savimi. Sykį tėvai pasigedę net skambino į policiją. Tas vaizdas man išlikęs iki šiol – guliu sniege, manęs niekas nemato, man taip gera būti.

Manau, tas žiūrėjimas į debesis ir žvaigždes atvėrė fantaziją bei vaizduotę. O juvelyrui kūrybinis mąstymas yra būtinas. Idėjos negana. Reikia žinot, kaip ją įgyvendinti. Sugalvoti, kaip padaryti, ką prifantazavai. Suvokti patirties ir galimybių ribas. Klientai neįsivaizduoja, kiek darbo įdėta į jų papuošalą. Juk ne viskas išeina iš karto. Kartais tenka perdaryti kelis kartus. Niekas to nemato. Ir niekas neskaičiuoja valandų. Pirkdami tavo kurtą papuošalą, jie perka ne tik brangų metalą su brangiais akmenimis, bet ir tavo sielą. Visas kūrybines kančias, aistrą. Juvelyras turi turėti aistrą, vaizduotę, kad pamatęs akmenį jau žinotų, ką galima iš jo padaryti. Žinoma, daug žinių gavau studijuodama Londone (*London Guildhall University*) – nuo dizaino, juvelyrikos, piešimo, graviravimo, akmenukų sodinimo, deimantų ir gemologijos iki juvelyrikos technikų, supratimo apie akmenis, meno istorijos. Dar metus studijavau psichologiją, ji dabar labai padeda bendraujant su klientais.“

Šeštasis pasivaikščiojimas. Tiksliau – vakarėlis klube prie Sv. Pauliaus katedros

Kiekvienas aukšto lygio klubo (*High Profile Club*) vakarėlis turi savo užduotį ir temą. Šį kartą reikia būti apsirengus baltai. Tai ką man daryti, jei mano mėgstamiausia spalva juoda? Na, gerai apsivilksiu beveik baltą sijoną – juodais ir pilkais kvadratais. Šitas klubas gerai žinomas kaip Londone gyvenančių viso pasaulio emigrantų verslininkų kasmenesinio susitikimo vieta. Čia jie susirenka paplepėti, pasidalyti verslo idėjomis ir kontaktais.

Visi Karinos papuošalai turi savo istoriją. Štai obuoliuką ji sukūrė, kai buvo vieniša ir neturėjo draugo. Tada, sėdėdama kavinėse, ji stebėdavo įsimylėjėlių poras. Obuoliuko vidury – dviejų žmo-

Brangakmeniai nemėgsta garsių žodžių, jie patys žino savo vertę. Kaip ir K. Martus darbai.

nių lūpos, susiliejusios į bučinį...

O žiedas su raudona akimi primena apykaklę! Karina sukūrė tą žiedą prisimindama savo vaikystę, sniegą ir kailinį paltuką, kokius tada turėjo visi vaikai – vienodus. Kad mokyklos drabužinėje ji lengvai susirastų savo kailinukus, tėtis buvo įsiuvęs raudoną sagą apykaklei užsegti...

„Mano draugė Sara paprašė manęs sukurti ką nors iš jos mamos juvelyrinių dirbinių. Ten buvo deimantų, rubinų, aukso. Sara nežinojo, ko nori. Buvau nusprendusi pagaminti sege, atspindinčią šeimos istoriją, galvojau – gal plunksną? Kai paskambinau dar kartą aptarti projekto, Sara pasakė, kad jai diagnozavo vėžį ir kad jai niekas nebeįdomu. Supratau, kad turiu nedaug

laiko, palikau draugę ramybėje tikėdamasi, kad ims sveikti. Pas-kui paskambinau vėl ir pasiūliau sukurti drugelį. Man pasirodė, kad drugelio gyvenimas panašus į žmogaus. Savo trapumu. Kai kuriose kultūrose jis reiškia žmogaus dvasią, kuri palieka žemišką buveinę. Mačiau, kad Sara silpsta. Spėjau padaryti drugelį, nuvažia-vau į hospisą jo atiduoti, abi verkėme ir abi buvome savotiškai laimingos. Ji tuoj pat užsidėjo drugelį ant kaklo. O prieš mirtį iš-reiškė norą, kad visi, kurie ateis su ja atsisveikinti, turėtų drugelio simbolį savo aprangoje. Per laidotuves Saros drugelį turėjo dukra. Man tai buvo taip prasminga...

Kai paberiu akmenis ant stalo, jie pradeda su manimi kalbėti. Daug garsių žmonių turi mano papuošalų, tačiau vardydama jų pavardes tik tuščiai girčiausi ir pažeisčiau jų privatumą. Brangakmeniai nemėgsta garsių žodžių, jie patys žino savo vertę. Kaip ir mano darbai. Ir nenorėčiau išskirti nė vieno savo kliento – klerko, pardavėjo, politiko ar muzikos pasaulio žvaigždės. Kiekvienam jų kurdama papuošalą įdėsiu visa, ko tąkart bus pilna mano širdis. ♥